

“Pedagogika, psixologiya va o’qitish metodikasi”
kafedrası

“Таълим технологиялари” фанидан

**KASB-HUNAR KOLLEJLARIDA TALIM-
TARBIYA JARAYONINING TASHKIL ETISHNI
OZIGA XOS XUSUSIYATLARI.**

TOSHKENT – 2019

Reja:

1.

Kasb-hunar ta'limi jarayonlari tahlili va asosiy didaktik tushunchalar.

2.

Kasb-hunar ta'limida umumdidaktik tamoyillar.

Kasb-hunar ta'limi jarayonlari tahlili va asosiy didaktik tushunchalar.

DIDAKTIKA

grekcha didakticos so'zidan olingan bo'lib, o'qitaman, o'qishni o'rgataman ma'nolarini anglatadi.

Didaktika bu o'qitish nazariyasidir. Didaktika o'qitish jarayonining shakllari, metodlari, tamoyillari, mazmuni, vazifasi va maqsadlarini ishlab chiqadi. Pedagogik nazariyaning ta'limotiga ko'ra didaktika va metodika bir-biri bilan uzviy bog'liq. Metodika ilmiy usullar haqidagi fandir. Bunda didaktika "nima o'qitish" va "nima uchun o'qitish" kerak degan savollar bilan shug'ullansa, metodika esa u bilan uzviy bog'liq holda "qay tarzda" va "nimalar yordamida" o'qitish masalalari bilan shug'ullanadi. Bunda amaliy usullar tizimi maxsus sohaning mazmuniga bog'liqligini hisobga olish zarur.

O‘qitish metodikasi

turli yo‘llar va metodlar tizimi bo‘lib, o‘quv didaktik materiallardan foydalangan holda belgilangan maqsadlarga erishish uchun nazariy dars jarayonida qo‘llaniladigan usullar yig‘indisini anglatadi.

Didaktika xususiy metodikalar bilan bog'langan holda barcha o'quv fanlari uchun umumiy qonun va qoidalarni belgilab beradi, ya'ni tarbiya bilan chambarchas bog'liq ta'lim jarayonini tashkil etishga asos bo'ladigan etakchi qoidalar didaktik qoidalar deyiladi. Bu o'qituvchilarning faoliyatini, o'quvchilarni bilim faoliyatini, xususiyatini belgilaydigan asosiy qoidalar hisoblanadi.

Didaktika pedagogikaning ta'lim va o'qitish nazariyasi bayon etiladigan muhim qismidir. Unda ta'limning ilmiy asoslangan mazmuni o'qitishning metodlari va tashkiliy shakllari (qanday o'rgatish) beriladi.

O'qituvchi yoki usta faqat o'qitishning qonuniyatlarini bilishgina emas, balki ularni amalga oshirishi uchun qulay sharoitlarni yaratib bera olishi ham muhim. Bunga ayrim etakchi boshlang'ich qonuniyatlarni chuqur tushunish va ularni o'quv jarayonida qo'llash orqali erishiladi. Bunday qonuniyatlar didaktikada ta'lim tamoyillari yoki didaktik tamoyillar deb nom olgan.

Didaktikaning asosiy tamoyillari.

Ta'limning quyidagi tamoyillari mavjud:

1. Ta'lim va tarbiya birligi

2. Ta'limning ilmiyligi

3. Ta'limda tizimlilik va izchillik

4. Nazariya va amaliyot birligi

5. Yosh individual xususiyatlarni hisobga olish

6. Ta'limning politexnik xususiyatga egaligi

7. Onglilik va faollik

8. Ta'limda ko'rsatmalilik

9. Bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishning mustahkamligi va puxtaligi

Ta'limning ilmiyligi.

Bu tamoyilni amalga oshirish o'quvchilarga ilmiy asoslangan, tajribada sinalgan, fanning eng yangi yutuqlarini hisobga olgan texnikaviy ma'lumotlarni yetkazishdir. Kasb-hunar ta'limi o'qituvchisi o'quv ustaxonalaridagi ma'lumotlarda sof ilmiy terminlardan foydalanishi, fanda qabul qilingan ramziy belgilar, formulalar, o'lchamlarni qo'llashi lozim. Kasb ta'limi jarayonida o'quvchilar har xil materiallarga ishlov berish, andoza tayyorlash, modellashtirish ishlarini bajaradilar. Bunda o'quvchilarda faqat ko'nikma va malaka hosil bo'lib qolmay, balki ularda o'rganayotgan mehnat operatsiyalarining ilmiy asoslari haqida tushunchalar hosil bo'ladi. Masalan: biror buyumni modellashtirish uchun o'quvchilar eng avval modellashtirish elementlari bo'yicha ilmiy ma'lumotga ega bo'lishi kerak.

Ta'limda tizimlilik va izchillik

Tizimlilik va izchillik ta'limda ma'lum mantiqiy izchillik bo'lish zarurligini bildiradi, chunki bilimlar vorislik harakteriga ega. Ular o'zidan oldingi materialiga asoslanadi, bilim olishdagi tizimlilik nazariya va amaliyot bilan bog'liq bo'lgan xilma-xil usullarni qo'llashni taqozo etadi.

Bilimlarni tizimli bayon qilish o'quv materialini qismlarga bo'lib o'rganish ya'ni materialni o'tilgan material bilan bog'lash, asosiylarini ajratish, o'quvchilarni tahlil qilishga o'rgatish, o'rganilganlarni tizimga solib umumlashtirish demakdir. Bilimlarni mavzular va fanlar bo'yicha tizimga solish uchun katta-katta bilimlar va alohida fanlar bo'yicha takrorlash, o'quvchilar bilimi, malaka va ko'nikmalarini butun o'quv yili davomida muntazam ravishda hisobga olib borish zarur.

Nazariya va amaliyot birligi.

Nazariyani amaliyot bilan bog'lab olib borish eng asosiy va etakchi tamoyildir. Kasb-hunar ta'limi jarayonida ko'pincha nazariyani amalda qo'llash uchun sharoit yaratiladi. O'quvchilar amaliy faoliyatga tayyorlash, nazariy bilimlarni egallash jarayonida boshlanadi. Nazariy bilimga ega bo'lgandan so'ng, bilimlarni mustahkamlash laboratoriya ishi va amaliy mashg'ulotlar o'tkazishda davom ettiriladi. Nazariyani amaliyot bilan bog'lashning har xil shakllaridan foydalanish orqali biz o'quvchilardagi bilim sifatini oshirishga erishamiz. SHuningdek, o'quvchilarda fan asoslariga, mehnatta, tanlagan kasbiga qiziqish, kishilar mehnatini qadrlash kabi xislatlarni orttiriladi.

Yosh individual xususiyatlarni hisobga olish

Kasb ta'limi bo'yicha o'quv materialini mazmuni fan va texnik taraqqiyotini hozirgi darajasiga mos ravishda o'quvchilarga tushunarli bo'lishi kerak. Bundan tashqari, o'quvchilarni jismoniy tayyorgarligini ham nazarda tutish kerak.

Dars mavzulari o'quvchilarga mos va tushunarli bo'lishi uchun:

- a) o'tilayotgan mavzuning ma'nosi va hajmi, amaliy mashg'ulotlari o'quvchilar tayyorgarligiga, jismoniy rivojlanganligiga va yoshiga mos bo'lishi kerak;
- b) mavzular soddadan murakkablashib borishi kerak, shuningdek, o'quvchilar bilim doirasini yangiliklar bilan to'ldirib borishi zarur;
- v) ayrim o'quvchilarga individual yondashish kerak, chunki o'quvchilarning ayrimlari yangi mavzuni oson tushunsa, ayrimlari qiyinchilik bilan tushunadilar;
- g) ko'rgazma qurollardan to'g'ri va o'rinli foydalanish.

Ta'limning politexnik xususiyatga egaligi .

Nazariyani amaliyot bilan bog'lab o'tishda politexnik tamoyil asosiy rolni o'ynaydi. Kollej ustaxonalaridagi kasb talimining mazmuni, ya'ni mashinalar, mexanizmlar, asboblarning tuzilishi, ishlash prinsiplari, shuningdek, texnologik jarayonlar, mehnat usullari va amaliy mashg'ulotlarning bajarish yo'llari haqidagi texnikaviy ma'lumotlar politexnik xarakter kasb etadi.

Onglilik va faollik.

O'quvchilarning onglilik va faollik tamoyilini shunday yo'lga qo'yish zaruriyatini ifoda etadiki, bunda o'quvchilar o'quv vazifalarini aniq tushunadilar. Bilimlarni faol o'zlashtirib, qo'llab, vokea va xodisalarni mushohada etadilar, ular orasidagi muhim bog'lanishlarni ocha oladilar. O'qishga ongli munosabatlarda bo'lib, vazifalarni bajarishda mustaqil bo'ladilar. Bilim, malaka va ko'nikmalarning o'quvchilar tomonidan ongli egallanishi uchun nazariy va ishlab chiqarish talimining doimiy aloqasi zarur. O'quvchilar ongliligining oliy shakli nazariy materialni o'zlashtirish, sinfda ustaxona yoki laboratoriya, ishlab chiqarishda, ish vazifalarini bajarishda ko'rsatadigan ijodiy faolligidir.

Faollik

bu o'quv jarayonida yuzaga keladigan vazifalarni ongli maqsadga muvofiq bajarishga intilishning namoyon bo'lishidir.

Talimda onglilik faollik bilan uzviy bog'liqdir. O'quvchilarning aktivligini oshirish o'z mehnat natijasini foydali ekanligini ongli anglash demakdir. Masalan: o'quvchini bajarayotgan ishini kollej ko'rgazma zaliga foydalanish, uni tezroq bitkazishga harakat qiladi.

Ta'limda ko'rsatmalilik .

Bu tamoyil o'quvchilarning mehnatga oid o'quv materiallarini o'rganilayotgan narsa va hodisalarni jonli idrok etish, o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Ko'rsatmalilikdan foydalanishda bir qator metodik talablarga rioya qilish zarur:

- a) ko'rsatma qurollar darsning o'quv materialiga mos bo'lishi kerak;
- b) barcha ko'rsatma qurollarni birdaniga namoyish qilib ko'yish va osib qo'yish shart emas, chunki bu o'quvchilar diqqatini tarqatib yuborishi mumkin;

*Bilim, ko'nikma va malakalarni
o'zlashtirishning mustahkamligi va puxtaligi*

Mazkur tomonlari shunday o'quv jarayonini taqozo etadiki unda o'quvchilar o'zlarining bo'lajak faoliyatlari uchun zarur bo'ladigan bilim, malaka va ko'nikmalarni iloji boricha asosliroq egallaydilar: ularni xotirada qayta tiklay oladilar hamda nazariy va amaliy vazifalarni hal etishda foydalanadilar.

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ!